

waarin de strijd om tot waarheid te komen leven-
vondiger en klaarder geschilderd wordt, dan in
Pescartes' „Tractaat over de methode" en in zijn
eerste Meditaties".

Aankankelijk neemt hij in zijn nood (evenals de
faust van Goethe) de toevlucht tot het mysterie.
Hij bidt de moedermaagd Maria om licht, en belooft,
indien hij den geheimen schat der waarheid vindt,
een bedevaart naar Loreto.

Maar allengs groeit in de eenzame afzondering
Descartes zwierf als een onrustige pelgrim ook
30 jaar lang door Nederland en woonde op niet
minder dan 13 verschillende plaatsen de overtuig-
ing en de wil, dat de waarheid langs intellectu-
eelen weg moet worden gevonden, dat hetzelfde
verstand, hetwelk de onzekerheid van het traditio-
neele denken ontdekt, het aangewezen en vertrou-
bare werktuig is om de zekere wetenschap
te ontdekken. B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Het Grieksche heldendicht.

III.

Op de Ilias volgt de Odyssee; deze is een jon-
gere schepping. De belangstelling gaat nu uit naar
den terugkeer der Grieksche helden na de ver-
overing van Troje, en zij concentreert zich op „den
goddelijken duider" Odysseus.

Reeds in de 2e eeuw vóór Christus ontwaakte
de twijfel, of de Odyssee wel van denzelfden dich-
ter was als de Ilias.

Indedaad is het verschil tusschen beide ge-
dichten groot.

Nu kan men dit verschil voor een groot deel
verklaren uit den aard van de behandelde onder-
werpen. De Odyssee voert ons in een geheel an-
dere wereld; we voelen ons dadelijk in een andere
sfeer, als we lezen het rustig verhaal van Odysseus'
zwerftochten. We worden niet alleen van het land
en het oorlogstooneel de zee op gevoerd, maar ook
uit het gebied van de sage naar het tooverland van
het sprookje met zijn reuzen en tovenaresses.

Odysseus is de held, het ideaal der zeevarende
Jeniërs, op wiens naam de schippersspreekjes, die
onder het volk in omloop waren, gesteld werden,
en die misschien met den Trojaanschen oorlog oor-
spronkelijk in geen enkel verband stond.

Zijn zwerftochten bestaan echter ook weer niet
uit een onafhankelijke opsomming van de won-
derlijkste avonturen, zooals hij, de reizen van
Sindbad den zeeman in den 1001 nacht, maar
zij vormen een innerlijke eenheid, terwijl uit alles
spreekt het vaste en onwankelbare Godsvertrouwen
van dezen held. Hij is de „polutlas dios Odysseus",
de onverschrokken heerlijke Odysseus, die in zijn
strijd met de woede der zee en de afgrijselijke
monsters, van avontuur in avontuur vervallend,
eindelijk na tien-jarige zwerftochten, den geliefden
vaderlandschen grond weer betreedt, en zijn een-
zaam achtergebleven vrouw, die hem, ondanks alles,
trouw gebleven is, terugvindt.

In de eerste plaats kan dus het verschillend
karakter der beide gedichten verklaard worden uit
de behandelde stof. Verder moet men met de mo-
gelijkheid rekenen (wanneer men beide gedichten
als het werk van één dichter wil beschouwen),
dat de Ilias ontstaan is in des dichters jeugd, en
de Odyssee een werk is uit zijn ouderdom. Het
is vanzelf sprekend, dat een grijsaard niet dicht
als een jongeling. Als we hij, een stuk van den
Griekschen tragedie-dichter Sophocles, op bijna 90-
jarigen leeftijd geschreven, vergelijken met een stuk
uit zijn jeugd, springt eenzelfde verschil in vorm
en gedachten dadelijk in 't oog.

Er zijn belangrijke verschillen: de Odyssee wijst
hij op een verder ontwikkeld kultuurleven. Op
een verschilpunt uit de vele wilde ik nog wijzen.
De voorstellingen, in beide gedichten gegeven aan-
gaande het bestaan hiernamaals, zijn geheel ver-
schillend. Volgens den Ilias-dichter is het rijk der
dooden daar, waar de lichamen der dooden zelf
geborgen zijn: in de duistere diepte der aarde. Voor
den dichter der Odyssee ligt het rijk der dooden
niet onder maar op de aarde in het verre Westen.
Ook daar komt Odysseus met zijn schip en hij
aanschouwt met eigen oog de verblijfplaats der
schimmen, wier bestaan nog een afschaduw is
van hun vroeger leven.

Vele geleerden twijfelen er dan ook aan, of het
grootte verschil tusschen beide gedichten wel alleen
verklaard kan worden uit een verschil in leeftijd
van den dichter.

Het is daarom wel mogelijk, dat wij in Ilias
en Odyssee de werken van twee dichters hebben
te zien. Twee groote dichters, waarvan dan de
éene (misschien die van de Ilias) Homerus heeft
geheeten, die dan tevens de oudste van beiden
zou zijn.

De compositie van de Odyssee is niet zoo een-

voudig als die van de Ilias. Tien jaren heeft, vol-
gens den dichter, Odysseus moeten rondzwerven
vóór hij zijn vaderland terugzag. De handeling van
de vier-en-twintig boeken der Odyssee is echter
gecomprimeerd binnen een tijdruimte van slechts
41 dagen. Op zeer geniale wijze heeft dus de dich-
ter het gevaar vermeden, dat een te lang tijdsver-
loop het verhaal wat dor en kroniek-achtig zou
maken. Hij vermijdt dit door den held zelf de
tien jaren, die hij vóór het begin van het verhaal
heeft doorgebracht in eendlooze zwerftochten, te
laten beschrijven in een uitvoerig reisverhaal aan
den feestmaaltijd van Alcinoüs, den koning der
Phaeaciërs. De reeds verlopen tien jaren worden
hierdoor opgenomen binnen het bestek van het
gedicht; het verleden wordt in den tijd der han-
deling verplaatst.

Nadat de dichter in het begin van zijn gedicht
de Muze heeft aangeroepen, worden wij naar den
Olympus verplaatst. Athene hooren we in den raad
der goden pleiten voor den armen zwerver: „Vader
Zeus, de arme Odysseus treurt nu reeds zoo langen
tijd op een afgelegen eiland in het hart der zee,
bij de godin Calypso, die hem vergeefs door zoete
en verleidelijke taal tracht te bekoren en zijn Itha-
ca te doen vergeten. Hij hunkert er naar al was
het maar den rook te aanschouwen, die daar op-
stijgt van zijn vadergrond, en hij verlangt naar
den dood. Hebt gij dan nog altijd geen deernis
met hem, o Hemelvader?" Dank zij de toevallige
afwezigheid van Poseidon, den heerscher der zeeën,
(deze was op den held vertoornd, want zwaar was
hij door hem beleedigd) weet zij gedaan te krijgen,
dat tot Odysseus' terugkeer wordt besloten.

Athene spoedt zich nu naar Ithaca, de woonplaats
van Odysseus, waar zij Telemachus (zijn zoon) aan-
treft. Hij klaagt zijn nood over de smadelijke be-
handeling, die een groot aantal jonge edellieden
zijn moeder aandoet. Meer dan honderd in getal
hadden zij zich in haar paleis verzameld en hielden
daar huis op de brutaleste wijze. Penelope, Odys-
seus' gemalin, de eenige, die nog niet alle hoop
op zijn terugkeer heeft laten varen, willen zij dwin-
gen één van hen tot man te kiezen. Athene wekt
den jongen Telemachus op de helden te bezoeken,
die met zijn vader naar Troje getrokken zijn,
en al behouden teruggekeerd zijn. Misschien kunnen
zij hem inlichtingen verstrekken.

Na deze aansporing van Athene toont Telemachus
zich plotseling veel manliker in zijn optreden en
de vrijers staan verbaasd over zijn fiere taal.

Den volgenden dag roept Telemachus een volks-
vergadering bijeen, waarin hij zijn verontwaardig-
ing uit over het optreden der vrijers. Een hunner
beklaagt zich over de list van Penelope. (Ze
was bezig met het weven van een kleed en had
beloofd, zoodra dit af was, één van de jonge edelen
tot gemaal te kiezen. Maar zij was er op betrapt,
dat zij 's nachts weer uitrafelde, wat zij over dag
gedaan had).

Telemachus gaat scheep naar Pylus, door Athene
vergezeld in de gedaante van Mentor, een oud
vriend van Odysseus.

Hier woont Nestor, die om zijn wijsheid en jaren
in hoog aanzien stond bij de Trojaansche helden.
Telemachus wordt gastvrij ontvangen. Nestor weet
veel te vertellen van de lotgevallen der andere
helden, maar van Odysseus niets. Den volgenden
morgen vertrekt hij reeds naar Sparta, waar Mene-
laos en Helena woonden. Ook hier verneemt hij
weinig nieuws omtrent het lot van zijn vader.

Dit is de inhoud der 4 eerste boeken, die binnen
het geheele epos een zeker geheel vormen. Eerst
in het 5e boek ontmoeten wij Odysseus aan het
strand van Calypso's eiland, sturende over de zee,
vol verlangen naar zijn vaderland. Hermes, de bode
der goden, wordt door Zeus naar Calypso gezon-
den om haar zijn besluit mee te deelen, dat Odys-
seus naar zijn vaderland zal terugkeeren. Calypso
helpt hem bij het bouwen van een vlot, waarop
hij weldra het eiland verlaat. Poseidon, zijn vij-
and, versplintert zijn vlot in een storm, maar de
zeegodin Leucothea redt hem. Zwemmend bereikt
hij het eiland Scheria, waar de Phaeaciërs wonen.

Daar ontmoet hij den volgenden morgen de prinses
Nausicaa met haar dienaresses, die juist naar het
strand gereden zijn. Zij wijst hem den weg naar
het paleis van haar vader, koning Alcinoüs, die
hem gastvrij ontvangt. Hier vertelt Odysseus het
verhaal van zijn vorige lotgevallen. Nu komen wij
eerst recht in het land der sprookjes.

Wij hooren van de Ciconen, de Lotophagen, van
den cycloop Polyphemus en Odysseus' slimme ont-
vluchting uit diens grot, nadat hij eerst den cycloop
blind gemaakt heeft.

Nu volgt het verhaal over de grot, waarin Aeolus
de winden bewaart, en den zak met de winden, dien
Odysseus meekrijgt, maar dien zijn makkers te
vroeg openen. In het gezicht van zijn vaderland
wordt hij weer teruggedreven.

Dan volgt een nieuwe reeks van avonturen: het
verhaal van de toovenaar Circe, die verschillende
van zijn makkers in zwijnen verandert, — de tocht
naar het schimmenrijk, waar hij van de schim van
zijn gestorven moeder de eerste tijding verneemt
uit zijn vaderland.

De verlokkingen van den zoeten Sirenen-zang en
het gevaar van Scylla en Charybdis weet hij te
trotsen.

Op het eiland Thrinacia vergripen zich zijn
makkers, ondanks zijn waarschuwingen, aan de
heilige runderen van den zonnegod Helios, die daar
weidden. De straf blijft niet uit: het schip vergaat
met man en muis. Alleen Odysseus weet zich op
het wrak van het schip te redden, en bereikt na
negen dagen het eiland Ogygia, waar de nimf Ca-
lypso hem dan zeven jaren bij zich houdt. Zij
wil hem niet weer laten gaan, daar zij hem tot
echtgenoot begeert.

Tot zoover het reisverhaal van Odysseus. Vier
boeken van de Odyssee (het 9de tot het 12de)
neemt het in beslag. Hiermee zijn we dus weer
teruggekeerd tot het uitgangspunt van het gedicht.

Odysseus neemt afscheid van Alcinoüs, en in
één nacht voert hem het snelle schip der Phaeaciërs
naar zijn vaderland. Slappend wordt hij in Ithaca
door de Phaeaciërs met zijn geschenken aan wal
gezet. Als hij ontwaakt herkent hij zijn eigen vader-
land niet meer, totdat Athene hem de oogen opent.

Van nu af is Ithaca weer het tooneel van de
handeling.

Door Athene in een armen bedelaar veranderd,
zoekt Odysseus nu de hut van zijn zwijnenhoeder
Eumaeus op. Van hem verneemt hij wat zich
al dien tijd in zijn woning afgespeeld heeft.

Intusschen is ook Telemachus van zijn reis terug-
gekeerd, en komt eveneens in de hut van Eumaeus.
Als dan Eumaeus naar de stad gezonden is om
den terugkeer van haar zoon aan Penelope te mel-
den, maakt Odysseus zich bekend aan zijn ver-
baasden zoon.

Samen bespreken zij nu plannen ter bestraffing
van de vrijers. Dan komt Odysseus, nog altijd in
bedelaarsgestalte, zijn woning binnen. Rustig laat
hij in zijn eigen woning den hoon en den spot der
vrijers over zich heen gaan, als een onbekende
zit hij tegenover zijn niets vermoedende vrouw.
Alleen „Argos", de hond, heeft zijn teruggekeerden
meester herkend: hij kwispelt met zijn staart en
sterft.

Als de vrijers na den maaltijd vertrokken zijn,
verwijdt Odysseus samen met Telemachus de
wapens uit de zaal, opdat de vrijers weerloos zouden
zijn, als het uur der vergelding sloeg. Penelope
beveelt haar trouwe dienaress Euryclëa goed voor
den vreemdeling te zorgen en hem een voetbad
te geven. Onmiddellijk herkent zij haar heer aan
een litteken van een wond, die hij eens op een
jachtpartij opgelopen had. Odysseus legt haar da-
delijk het zwijgen op, en Penelope, in gedachten
verdiept, heeft niets gemerkt.

Den volgenden morgen verschijnt plotseling Pené-
lope in de zaal en spreekt tot de vrijers: „Welaan,
mannen, ik ben bereid één van u als vrouw te
volgen. Begint den wedstrijd, opdat ik zie, wie
van u mijn hand het waardigst is. Hier is de boog,
die eens Odysseus gebruikte; wie van u dezen
vermag te spannen en een pijl kan schieten door
de openingen van twaalf achter elkaar geplaatste
bijen, dien zal ik kiezen tot man".

De bijen worden opgesteld, en de pogingen der
vrijers falen. Bij wijze van gunst vraagt dan Odys-
seus ook eens zijn krachten te mogen beproeven.
De vreemdeling krijgt den boog onder gehoon en
gescheld der vrijers. Gemakkelijk spant hij den reus-
achtigen boog en fluitend vliegt de pijl door de
opening van de twaalf bijen.

Dit is het sein tot den moord op de vrijers.
In ware gedaante staat Odysseus plotseling voor
zijn vijanden! „De wedstrijd is wel afgelopen",
roept hij uit, „maar nu kies ik mij een ander doel,
dat geen schutter nog getroffen heeft".

De eerste pijl treft Antinous, den overmoedigsten
der vrijers. Al is de strijd ongelijk, door Athene
en zijn weinige getrouwen geholpen, overwint hij
de vrijers. Niemand ontgaat zijn straf. Penelope
durft nog niet te gelooven, dat Odysseus weerge-
keerd is. Zou het geen god geweest zijn, die de
vrijers gedood heeft? Langzaam wijkt haar twijfel
en geniet zij van de heerlijke werkelijkheid.

De schimmen der vrijers worden door Hermes
naar Hades gevoerd. Daarna volgt nog het weerzien
van Odysseus en zijn ouden vader Laërtes.

W. E. ENGELKES.

VERBETERING.

„Misdadigheid en toerekenbaarheid." Op bladz. 206,
laatste kolom, 28e regel van onder gelieve de lezer
het woord „loochen" te vervangen door „toerekenen".

De HOFBERG-Orgels

zijn de voornaamste
instrumenten van den
tegenwoordigen tijd.

Firma A. DE ZEEUW (N. G. Klijn)

Rosestraat 42a - Rotterdam